

BAĞIMSIZLIK SONRASI KIRGIZ CUMHURİYETİ'NİN GELİŞİMİNDE YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ: GELİŞMELER VE ZORLUKLAR

Cholpon KAMBAROVA *

Özet

Eğitim toplumun temel taşıdır ve bir toplumun gelişiminde kritik bir rol oynar. Bir ülkenin eğitim sisteminin kalitesi, o ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişim düzeyini belirleyen önemli bir göstergedir. Eğitim sisteminin güçlü olduğu bir toplum, genellikle daha donanımlı, bilinçli ve üretken bireyler yetiştirme eğilimindedir. Eğitim, bireylere yaşamları boyunca gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal uyumun ve dayanışmanın sağlanmasına da katkıda bulunur. İyi bir eğitim sistemi, toplumun her kesimine eşit fırsatlar sunar ve sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olur. Herhangi bir siyasi rejime bakılmaksızın, eğitime verilen önem, bir toplumun kalkınmasında temel bir faktördür. Eğitim demokratik değerlerin ve insan haklarının yayılmasına, bilimsel ve teknolojik ilerlemenin desteklenmesine ve kültürel çeşitliliğin korunmasına katkı sağlar. Ancak son yıllarda eğitim sistemlerinde belirli bir yavaşlama ve zorluklarla karşılaşmaktadır. Küreselleşme teknolojik ilerlemeler ve ekonomik değişimler gibi faktörler, eğitim sistemlerini etkileyen önemli dinamiklerdir. Ayrıca eğitim sistemlerinin finansmanı, yönetimi ve içeriği gibi alanlarda da reformlar gerekmektedir. Eğitim her zaman toplumsal gelişmenin önemli bir unsuru olmuştur ve bugün de bu önemi korumaktadır. Eğitim toplumların geleceğini şekillendiren temel bir güçtür ve bu nedenle eğitim sistemlerine yapılan yatırımların ve iyileştirmelerin öncelikli olması gerekmektedir. 31 Ağustos 1991'de resmi olarak bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Kırgızistan milli kimliğini inşa etme sürecinde eğitim politikalarını da yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Bu dönemde ülkede yükseköğretim sisteminin uluslararası eğitim sürecindeki rolü ve eğitim potansiyelinin oluşumundaki eğilimler önemli bir konu haline gelmektedir. Ancak bu süreçte birçok sorun da ortaya çıkmaktadır. Bu makale, Kırgızistan'ın yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma sürecindeki önemli gelişmeleri ve karşılaşılan sorunları ele almaktadır. Ayrıca uluslararası eğitim sürecinin özellikleri ve ülke üniversitelerinde eğitime erişilebilirlik düzeyi üzerindeki etkisi de incelenmektedir. Kırgızistan'da yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşmasıyla ilgili üç ana eğilim belirlenmiştir. Bunlar eğitim potansiyelinin uluslararası standartlara uyumlaştırılması, uluslararasılaşma sürecindeki beklentilerin belirlenmesi ve mevcut eksikliklerin giderilmesi için önerilerin formüle edilmesidir. Bu çalışmada, Kırgızistan'ın yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşma sürecinde karşılaşılan zorluklar ve kazanımlar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca uluslararası eğitim sürecinin eğitim potansiyeli üzerindeki etkisi ve gelecekteki yönelimler de incelenmektedir.

Anahtar kelime: Kırgızistan Eğitim Sistemi, Standartlar, Akademik Güç, Uluslararasılaşma Süreci, Milli Kimlik İnşası, Toplumsal Gelişim

HIGHER EDUCATION SYSTEM IN THE DEVELOPMENT OF THE POST-INDEPENDENCE KYRGYZ REPUBLIC: DEVELOPMENTS AND CHALLENGES

Abstract

Education is the cornerstone of society and plays a critical role in the development of a society. The quality of a country's education system is an important indicator of its level of social, economic and cultural development. A society with a strong education system generally tends to raise better equipped, conscious and

* Doktor, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, chopakam0707@gmail.com.

productive individuals. Education not only provides individuals with the knowledge, skills and values they need throughout their lives, but also contributes to social cohesion and solidarity. A good education system provides equal opportunities to all segments of society and helps to ensure social justice. Regardless of any political regime, the importance attached to education is a fundamental factor in the development of a society. Education contributes to the spread of democratic values and human rights, the promotion of scientific and technological progress and the preservation of cultural diversity. However, in recent years, education systems have been facing a certain slowdown and challenges. Factors such as globalization, technological advances and economic changes are important dynamics affecting education systems. Reforms are also needed in areas such as financing, management and content of education systems. Education has always been an important element of social development and remains so today. Education is a fundamental force shaping the future of societies and therefore investments and improvements in education systems should be a priority. On August 31, 1991, after officially declaring independence, Kyrgyzstan began to reshape its education policies in the process of building its national identity. In this period, the role of the higher education system in the international educational process and trends in the formation of educational potential become an important issue. However, many problems arise in this process. This article discusses important developments in the process of internationalization of the higher education system of Kyrgyzstan and the problems encountered. It also examines the features of the international education process and its impact on the level of accessibility of education in the country's universities. Three main trends related to the internationalization of the higher education system in Kyrgyzstan have been identified. These are the harmonization of the educational potential with international standards, identification of expectations in the internationalization process and formulation of recommendations for eliminating existing shortcomings. In this study, the challenges and achievements in the internationalization process of Kyrgyzstan's higher education system are discussed in detail. It also examines the impact of the internationalization process on the educational potential and future directions.

Keywords: *Kyrgyzstan Education System, Standards, Academic Strength, Internationalization Process, National Identity Building, Social Development*

GİRİŞ

Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği'nden ayrılmasının ardından, ülke eğitim sisteminde önemli dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönemde, yükseköğretim sistemi de önemli bir odak noktası haline gelerek, ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimine önemli katkılarda bulunması hedeflenmiştir. Bağımsızlık sonrası dönemde Kırgızistan'da yükseköğretim sistemi, ulusal kimlik ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi, ekonomik kalkınma ve toplumsal refahın artırılması gibi stratejik hedeflere yönelik olarak yeniden inşası yapılanmıştır. Bu süreçte, eğitim politikalarının hümanizme dayandırılması, uluslararası eğitim standartlarına uyum sağlanması, eğitimde devamlılığın sağlanması ve sistematikleştirilmesi gibi önemli adımlar atılmaktadır. Ancak, bu süreçte yükseköğretim sisteminde bazı zorluklar da yaşanmaktadır. Mesleki eğitimin geliştirilmesi ve toplumsal eğitimin gerçekleştirilmesi konularında sıkıntılar olduğu görülmektedir. Özellikle mesleki eğitime olan rağbetin düşük olması ve mesleki eğitim temelli iş alanlarındaki istihdamın yetersizliği, yolsuzluk gibi konular, sistemdeki önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

Eğitim toplumun geleceğin aynasıdır, insanlara bilgi, beceri, değerler ve anlayış kazandırmak amacıyla yapılan planlı ve sürekli bir öğrenme süreci içinde adaletli eğitim vermek geleceğin temelidir. Bu süreç, genellikle okul, üniversite, kurslar veya öğretmenler

aracılığıyla gerçekleştirilir olsa da, yaşamın her alanında ve her anında da toplumun gerçeğidir. Eğitim, bir toplumun potansiyellerini maksimize etmelerine, bireylerin topluma katkı sağlamalarına ve daha iyi bir gelecek için hazırlanmalarına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada temel amaçlarından bağımsızlık sonrası dönemde Kırgızistan'ın yükseköğretim sisteminin durumunu ele almakla birlikte yaşanan gelişmeler, karşılaşılan zorluklar ve çözüm öneriler ile sonuçlanmaktadır. Bu konuda ülkenin eğitim alanındaki dönüşümü ve geleceğin aydınlığını anlamak açısından önemlidir.

Eğitim, Kırgız Cumhuriyeti'nin sürdürülebilir kalkınmasını belirleyen öncelikli stratejik alanlardan biridir. Ülkenin sürdürülebilir kalkınması öncelikle insan kaynaklarının kalitesine bağlıdır ve bu da ülkede çağdaş bir eğitim sisteminin oluşturulmasını gerektirmektedir.

1. KIRGIZ CUMHURİYETİ'NİN GENEL EĞİTİM DURUMU

1917 Ekim devriminden sonra oluşan Sovyet sosyalist sistemi varlığını sürdürmek için eğitim alanında önemli yatırımlar yapmıştır. 1990'lara kadar süren Sovyet sisteminde kolektifleştirme siyaseti ve tarihten kalan göçebelik hayat tarzı ile şekillenen Kırgız eğitim kimliği ve bu kimliğin oluşmasında ve pekişmesinde oldukça zor süreçlerden geçmiştir. Bu kapsamda Kırgızistan'da eğitimin yaygınlaşması ve belirli bir program esasında şekillenmesinin 1940'lı yıllardan sonra gerçekleştiğini belirtebiliriz. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra, 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Kırgızistan'ın eğitim politikalarını oluşturmak için önemli çabalar harcadığı görülmektedir. Kırgızistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra eğitim sistemini yeniden yapılandırmaya başlamıştır. Yükseköğretim alanında da önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Kırgızistan'da modern manada eğitimin Sovyet döneminde başladığı ve Sovyetler Birliği'nin yaklaşık 70 yıl boyunca Kafkaslar ve Türkistan bölgelerinde uyguladığı eğitim politikalarıyla bir kültürel baskı çabası gösterdiği ifade edilmektedir. Bağımsızlık sonrası dönemde ise uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yapılmaya çalışılan değişimlerin eğitim alanına çok fazla yansımadağı belirtilmektedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nde eğitimi modern taleplere uygun olarak geliştirmek için bir dizi normatif yasal belgeler geliştirmiştir. Toplum tarafından kabul edilen Kırgız Cumhuriyeti'nde 2020- 2024 'e kadar Eğitimi Geliştirme Süreci konsepti içinde önemli adımlara imza atılmıştır: "Kırgız Cumhuriyeti'nde Eğitimi Geliştirme Stratejisi 2012- 2020" ve "2018- 2040 Kırgız Cumhuriyeti'nin sürdürülebilir kalkınma stratejisi" gibi temel konseptler ile devam etmektedir. Bu konseptler temelinde öğrencilerin yeterliliğinin oluşturulması bireysel odaklı eğitimin

uygulanması, yeni bilgi teknolojileri kullanarak modern eğitim sisteminin oluşturulması, modern eğitim yöntemleri, eğitim kalitesinin iyileştirilmesi ve uygulamadaki sorunların nasıl çözülmesi gerektiğini de belirtmektedir. Kırgız Cumhuriyeti eski Eğitim ve Bilim Bakanı B. D. Kupeshev'in 2021-2024 için önerdiği program, Kırgız Cumhuriyeti "Eğitim Üzerine" Kanun bu belgeler temelinde oluşturulmuştur (Kupeşev, 2021:2). Milli Eğitim konseptinin amacı, bütüncül, esnek, açık ve dinamik olarak gelişen bir milli eğitim sistemi geliştirmenin yollarını belirlemektir ve aşağıdaki maddeleri temel almaktadır:

- Kırgızistan halkının manevi ve kültürel değerlerinin, ulusal kimliğinin ve özgünlüğünün korunması ve nesillere iletilmesi;
- İç ve dış zorluklara esnek bir şekilde yanıt veren etkili eğitim-yönetim mekanizmalarının oluşturulması;
- Eğitim taleplerinin ve çok kültürlü toplumun ihtiyaçlarının yüksek kalitede karşılanması;
- Kırgızistan ekonomisinin başarılı bir şekilde gelişmesini ve vatandaşların yaşam kalitesinin iyileştirilmesini sağlamak.

Ancak Kırgız Cumhuriyeti'ndeki eğitim sistemi günümüze kadar genelde Sovyetler Birliği döneminde geliştirilen müfredat temelinde çalışmaktadır. Bunun nedeni, Kırgız toplumu tarafından bu sistemin en iyi eğitim yolu olarak görmesi ve bu şekilde eğitim-öğretimin etkili olacağına inanmasıdır. Küreselleşme çağında eğitim sistemi de günümüzdeki açık piyasa ekonomisinin taleplerine uygun bir şekilde olmalıdır. İş dünyasında çok kabiliyetli içi gücü talep etmektedir. Mesela kendi uzmanlık alanına ek olarak ikiden fazla yabancı dillere hâkim, bilgisayar programlarına hâkim olanlar, yazılımcılar ve iyi iletişim kurabilen kişiler için yüksek bir talep vardır. Ancak güncel durumda Kırgızistan'daki okullarda ve yükseköğretim kurumlarında eski eğitimi ve yöntemi halen korunmaktadır.

Kırgız devletinin bağımsız bir devlet haline gelmesinden bu yana iş, eğitim ve deneyim alışverişi yoluyla dış ilişkilerimiz artmıştır. Bu elbette bizim için büyük bir avantaj çünkü yeni yeni fırsatları tanıyoruz. Bu bizim için bağımsızlıktan sonra eğitimde büyük bir gelişim sağlamaktadır. Eğitim alanında yurt dışından çok sayıda gönüllü hocalar gelmektedir. Onlarla deneyim paylaşmak önemlidir, ancak Kırgızistan'ın değerleri çerçevesinde olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Öğretmenler ve öğrenciler için yurtdışındaki değişim programları çok çeşitli fırsatlar da sunmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının eksiklikleri olarak günümüze uygun çağdaş eğitim kaynakların yetersizliği, maaşların yetersizliği, kadro eksikliği, yolsuzluk,

bazı eğitim kurumlarında eğitim için yeterli koşulların olmaması gibi sorunlar sonucunda eğitimin kalitesinin düşmesine izin verilmektedir.

Bugün ülkemizin yüksek mesleki eğitim sistemi dünya standardına taşınmaktadır. Buna göre üniversitelerde lisansta 4 yıl, yüksek lisansta 2 yıl eğitim verilmektedir. Daha eskiden üniversitelerde eğitim okul yılı 5 yıllık eğitim verilmiştir (Kupeşev, 2021:3). Yeni eğitim sistemi insanı hayatı boyunca okumaya, yani sürekli yeni bilgiler almaya yönlendiriyor. Eğitimin kalitesini artırmak için yabancı yükseköğretim kurumları Kırgız üniversiteleri ile anlaşma çerçevesinde yabancı dil fakültesi akademisyenleri örneğin Türkiye'ye Türk dili, ABD veya İngiltere'ye İngiliz dili ve edebiyatı öğretmenlerinin, Almanya'ya Almanca öğretmenlerinin, Fransa'ya Fransızca öğretmenlerinin gönderilmesi daha etkili sonuçlar doğurmaktadır. Günümüzde gençlerin bu yönde çalışması için harika fırsatlar mevcuttur. Temel mesele bu imkânları doğru kullanmaktır. O zaman yüksek mesleki eğitim sisteminde geçmişten miras kalan birçok eksikliği ortadan kaldırabiliriz. Kırgızistan'ın bağımsızlık sonrası yükseköğretim sistemindeki gelişmeler ve zorluklar, ülkenin eğitim alanındaki yeniden yapılanma çabalarının bir yansımasıdır. Bağımsızlık sonrası dönemde, Kırgızistan eğitim sistemini daha demokratik, hümanist ve uluslararası standartlara uygun hale getirme çabaları ön plandadır.

Yükseköğretim alanında yapılan değişiklikler arasında, eğitim politikalarının hümanizme dayandırılması, uluslararası eğitim hedeflerine ulaşılması, eğitimde devamlılığın sağlanması ve sistematikleştirilmesi, politik yaklaşımlara ve dini inançlara bağlı olmayan bir eğitim sisteminin oluşturulması gibi hedefler belirlenmiştir. Bu çabalar, Kırgızistan'ın küresel rekabetçi pazarda daha rekabetçi bir akademik ve profesyonel kadroya sahip olmasını hedeflemektedir. Ancak, bağımsızlık sonrası dönemde yükseköğretim sisteminde çeşitli zorluklarla da karşılaşmıştır. Bunlar arasında, mesleki eğitimin geliştirilmesi ve toplumsal eğitimin gerçekleştirilmesi konularında yaşanan sıkıntılar öne çıkmaktadır. Özellikle mesleki eğitime olan talebin düşük olması, bu durumun da ülkede üretimin durmasıyla ilişkilendirilerek mesleki eğitim temelli iş alanlarındaki istihdamın yetersizliğiyle bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Kırgızistan'da eğitimin Sovyet döneminde başladığı ve Sovyetler Birliği'nin yaklaşık 70 yıl boyunca Kafkaslar ve Türkistan bölgelerinde uyguladığı eğitim politikalarıyla ifade edilmektedir. Bağımsızlık sonrası dönemde ise uluslararası anlaşmalar çerçevesinde yapılmaya çalışılan değişimlerin eğitim alanına yeterince yansımadağı belirtilmektedir (Abdiraimova, 2012:1). Tüm bu zorluklara rağmen, Kırgızistan eğitim sistemi,

uluslararası işbirliği ve reform çabalarıyla gelecekte daha rekabetçi, kapsayıcı ve kaliteli bir yükseköğretim sistemi oluşturma yolunda ilerlemektedir.

Kırgızistan'ın eğitim sistemi, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından bu yana bir dizi reformdan geçmiştir. Sovyet döneminden miras kalan sistemden daha bağımsız, yerelleştirilmiş bir yapıya geçiş yapılmıştır. Eğitim genellikle üç aşamalı olarak düzenlenir: ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim. İlköğretim genellikle 7 yaşında başlar ve 9 yıl sürer. Ortak olarak "temel eğitim" olarak da adlandırılan bu dönem zorunludur. Ortaöğretim, 2 yıllık genel veya mesleki eğitim şeklinde sunulur ve üniversiteye giriş için gerekli olan lise diplomaları verilir. Yükseköğretimde ise üniversiteler, enstitüler ve akademiler bulunmaktadır ve Kırgızistan'da lisans ve lisansüstü eğitim veren çok sayıda eğitim kurumu vardır. En önemlisi Akademik alanda Kırgızistan Bilimler Akademisi en üst düzeyde olarak durmaktadır. Yükseköğretim sistemi lisans (4 yıl), yüksek lisans (genellikle 2 yıl) ve doktora programlarını (genellikle 3 yıl) içermektedir (Abdiraimova, 2021:5). Eğitim sistemini sürekli iyileştirmek için Kırgızistan, reformlarını hem içerik hem de metodoloji açısından geliştirmek için çaba sarf etmiştir. Örneğin, eğitim materyallerinde yerelleştirme, öğrenme metodolojilerinde çeşitlilik ve yükseköğretimde kalite standartlarının artırılması gibi alanlarda geliştirmeler yapılmıştır. Ancak, bölgedeki diğer ülkeler gibi, kaliteli eğitim sağlamada ve herkes için eşit eğitim fırsatları yaratmada hala çeşitli sorunlar oluşmaktadır. Kırgız eğitim sisteminin metodolojisi, yenilikçi ve etkileşimli öğrenme pratiklerini teşvik etme yönünde dönüşüm geçirmiş olabilir. Bu, öğrencileri modern, yenilikçi ve profesyonel olarak yönlendirilmiş mezunlar olarak yetiştirmek, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek ve onları ekonomiye gerçek katkıda bulunabilecek inovasyonlar yaratmaya ve bunları uygulamaya teşvik etmek anlamına gelmektedir.

Tablo 1: Devlet Bütçesinden Eğitimi için Yapılan Harcamalar (Milyon Kırgız Somu)

Yıllar	Devlet Bütçesinden Eğitim Harcamaları*	Okul Öncesi Eğitim	Mektep ve Orta Eğitim**	Yükseköğretim
2001	2.847,6	190,0	1.809,1	490,3
2002	3.350,4	219,5	2.020,1	657,3
2003	3.753,6	232,1	2.289,8	747,3
2004	4.361,3	257,2	2.603,9	864,3
2005	4.917,7	304,1	3.017,3	943,3
2006	6.315,7	381,6	3.720,7	1.135,2
2007	9.176,5	536,5	5.116,4	1.459,4
2008	11.116,3	730,3	6.384,4	1.827,6
2009	12.541,6	870,9	7.549,9	1.959,2
2010	12.822,9	1.038,1	7.933,1	1.989,7
2011	19.420,4	1.650,7	12.574,6	2.442,4
2012	22.925,9	2.153,2	14.956,6	2.757,1
2013	24.089,7	2.576,5	14.852,1	3.078,1
2014	25.915,4	2.948,8	15.102,6	3.412,3
2015	29.995,0	3.721,6	16.997,2	3.854,2

2016	36.299,3	4.499,7	20.233,2	4.395,4
2017	37.387,9	5.043,1	20.983,4	4.802,7
2018	37 518,6	5 377,7	21 550,7	5.111,7
2019	39 719,5	5 846,8	23 306,8	5.695,8
2020	42 345,6	5 182,0	27.470,3	5.745,1
2021	48 320,5	6.413,0	29 055,5	7.354,7
2022	73.175,6	10.372,7	42.649,3	9.635,3

* Finansal olmayan varlıkların edinimi için katlanılan giderler dâhildir.
** Ortaöğretim-genel eğitim programları, ortaöğretim mesleki ve sürekli ortaöğretim dâhildir.

Kaynak: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, <https://www.stat.kg/kg/statistics/obrazovanie/>
(Erişim tarihi: 01/05/2024).

Tablo 1’de Kırgız devlet bütçesinden eğitime yapılan harcamaların yapısını göstermektedir. Bu tablo, eğitim harcamalarının çeşitli kategorilere nasıl dağıldığını ayrıntılı bir şekilde ortaya koyar. Genel olarak, harcamalar şu başlıklar altında toplanmıştır: temel eğitim, ortaöğretim, yükseköğretim, mesleki eğitim, özel eğitim, eğitim altyapısı ve öğretmen maaşları. Temel eğitim, çocukların zorunlu eğitim kapsamında aldığı eğitimi içerirken, ortaöğretim ve yükseköğretim daha ileri düzeydeki akademik programları kapsamaktadır. Mesleki eğitim, işgücü piyasasına yönelik becerilerin kazandırılmasını hedefleyen programları içerir. Özel eğitim, özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik harcamaları kapsar. Eğitim altyapısı ise okulların fiziksel yapılarının inşası ve bakımıyla ilgilidir. Öğretmen maaşları ise eğitim harcamalarının önemli bir bölümünü oluşturarak öğretmenlerin ücretlerini ve sosyal haklarını içerir. Bu tablo, devletin eğitim alanına ayırdığı kaynakların hangi alanlara yönlendirildiğini ve bu kaynakların dağılımının nasıl yapıldığını net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Öğrencilere pratik uygulamalar, problem çözme ve eleştirel düşünme becerileri kazandırmayı hedefler. Üniversiteler ve şirketler arasındaki işbirliği de bu metodolojinin bir parçası olabilir ve gerçek dünya senaryolarından elde edilen bilgileri öğrenci öğrenimine dâhil etmeyi amaçlamaktadır. Eğitimde kullanılan belirli bir metodolojik yaklaşıma dair belge ve raporlar olmakla birlikte, genel bir çerçeve olarak Kırgızistan’ın eğitim politikası ve uygulamasının dinamik olduğu söylenebilir. Rehberlik, pedagojik yaklaşımlar ve eğitimde teknoloji kullanımı gibi alanlarda sürekli gelişmeler yaşanmaktadır.

1.1. Okul Öncesi Eğitim Sistemi

Kırgızistan’da okul öncesi eğitim sistemi 1991 yılından sonra hızla gelişmiş, sürekli düzenlemeler yapılarak geliştirilmeye çalışılmıştır. Okulların sayıları artırılmış, verilen dersler günün ihtiyaçlarına göre revize edilmiş ve öğretmen yetiştirme sistemi güncellenerek öğretmen maaşları artırılmıştır. Bu doğrultuda hükümet tarafından sürekli yeni kararlar alınmıştır. Bugün Kırgızistan’da okulöncesi eğitim kurumları olarak 12 türde eğitim verilmektedir. Bunlar; 6 aydan 3 yaşa kadar olan çocuklar için kreş, 6 aydan 7 yaşa kadar olan çocuklar için çocuk bakım

kreşleri, 3-7 yaş arası çocuklar için anaokulu, özel öğrenciler için anaokulu, 3-18 yaş arası kimsesiz çocuklar için yetim evleri, 3 yaşa kadar yetim ve özel öğrenciler için çocuk evi, rehabilitasyon merkezleri, 2-18 yaş aralığındaki kimsesiz çocuklar için çocuk aile evi, zeki çocuklar için gimnazyum, ebeveynler ve çocuklar için analık okulu, yerel yönetimlerin karşıladığı toplum anaokulu, 3-5 saat gibi kısa süreli olan çocuk bahçeleri. Okulöncesi kreş ve çocuk bahçeleri genellikle şehirlerde ve özel olarak açılmaktadır.

Tablo 2: Kırgızistan Eğitim Kurumlar Sayısı 2016-2018

Yıllar	Nüfus (Milyon)	Balabakça sayısı (Ana okullar)	Mektep sayısı	Mesleki kolej veya Teknik okul	Üniversite sayısı		
					Devlet	Özel	Toplam
2019	6 523,5	1 617	2 288	144	38	17	55
2020	6 636,8	1 648	2 305	138	40	17	57
2021	6 747,3	1 712	2 344	141	42	18	60

Kaynak: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, <https://www.stat.kg/kg/statistics/obrazovanie/> (Erişim tarihi: 01/05/2024).

Kırgızistan'da eğitimin temel göstergeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir. Okul öncesi eğitim "**balabakça**" (kreş-anaokulu), sonra mektep eğitimi (1-11 sınıfa kadar). Mektepler kendi aralarında devlet okulları, özel mektepler ve devlet tarafından derinleştirme eğitim için "**gimnaziya**" olarak sınıflandırılır. Bazı özel mekteplerde "**listsey**" olarak da bölünmektedir. Mekteplerde 1'ci sınıftan 11'ci sınıfa kadar eğitim almak şarttır. Mektep sınıflarda kendi aralarında 3 temel etaplara bölünmektedir. "**Seytek**" sınıflar 1-2-3-4 sınıfa kadar (ilkokul), "**Semetey**" sınıflar -5-6-7-8- sınıflar (ortaokul), sonra "**Manas**" sınıflar -9-10-11 (lise)'dir¹ (Abdiraimova, 2021:5).

Bu dönemde Kırgız milli epik kahramanı Manas'ın ideolojik bir nesne olarak sunulduğu görülmektedir. Kırgız toplumu için Manas rol-model olarak geliştirilmektedir. Manas'ın yedi öğüdünün icadı ve okutulması zorunlu olan "Manas Taanuu" derslerinin konulması ve mekteplerde sınıf yapılarının adlandırma sisteminde "Manas" sınıfları, "Semeytey" (Manas'ın oğlu) sınıfları ve "Seytek" (Manas'ın torunu) sınıflar şekillinde olması eski Kırgız tarihine sahip çıkmak olarak bilinmektedir. İlk Kırgız Cumhuriyeti başkanı Askar Akayev, Kırgız tarihinin önemli bir destanda kahramanı olan Manasın eğitim aracı olarak sunulması konusunda birçok girişimde bulunmuştur. 26-28 Ağustos 1995 tarihinde düzenlenen Uluslararası Manas Destanı ve Dünya Halklarının Epik Mirasları Sempozyumunda Manas'ın yedi öğüdünü ortaya atarak genç nesillerin eğitimi için eğitim ve öğretim kurumlarında yeri olması için ve öğrencilere benimsetilmesine ilişkin bir hayli çalışma yapılmıştır. Akayev bir konuşmasında; "Biz destana

¹ Manas destanında "Manas Ata" Kırgızların tarihinde en büyük kahramandır. Dolayısıyla mekteplerde de sınıfları sınıflandırırken Manas Ata ve onun oğlu Semetey ve torunu Seytek şekilde kullanılmaktadır. Her sınıfta Manas Ata' yedi öğütleri okutulur.

sadece geçmişin değil bugünün de iştirakçisi, halkı birleştirmeye yardımcı, günümüz gençlerinin manevi kuvveti için bir kaynak olarak bakıyoruz”. Kırgızlarda yedi sayısı kutsaldır. Atalarımızın âdetine saygı gösterirsek, Manas’ın yedi nasihatinden bahsettim eğer bunları kalbimizde her zaman saklarsak, o zaman bizi büyük bir istikbal beklemektedir” demiştir (Beşirli ve Ünal, 2015:1).

Manas’ın yedi öğüdü aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

1. Millet ve vatanın bütünlüğü, bir yakadan baş, bir yerden el çıkaran iç birliği;
2. Halk arasında birlik, dostluk ve işbirliği;
3. Milli onur ve vatandaşlık vicdanı;
4. Yorulmaz bir çalışma, yüksek zanaat-egitim ile güçlü devlete ulaşma;
5. İnsancılık, âlicenap, affedicilik;
6. Tabiat ile tatlı ilişki içinde olma;
7. Kırgız devletini sağlamlaşması ve onun göz bebeği gibi muhafaza etmek.

Kırgızistan eğitim sistemine göre 9 sınıfa kadar mektep eğitimi şarttır. 9 sınıftan sonra öğrenci ilk orta mezun diplomaya sahip olur. Bu ilk orta diploma ile orta mesleki eğitime (kolejler, teknik okullar) Mesleki kolejlere veya Teknik okullara gidebilirler. İsteyen öğrenciler 11 sınıfa kadar okuyup, Milli Eğitimi tarafından düzenlenen ORT sınavı kazanarak, yükseköğretim eğitime (enstitüler, akademiler, üniversiteler, konservatuarlar) devam edebilir. Yükseköğrenim (*bakalavr*) sonrası lisansüstü ke eğitime (*magistrantura, aspirantura, PhD doktora*) devam edebilirler.

1.2. Mektep Öğretim Eğitim Sistemi

Kırgızistan’da ilköğretimde 11 yıllık bir eğitim verilmektedir. Toplamda 3 kademeye ayrılmıştır. Bu kademeler sırayla şu şekildedir:

- İlk sınıflar (ilkokul), (1-4. sınıflar), eğitimin ilk aşamasıdır;
- Temel Orta Eğitim, 5 yıllık bir süreye sahip olan Temel Orta Eğitim’in ikinci kademesidir. Orta Öğretim okullarında 5-9. Sınıfları içine almaktadır;

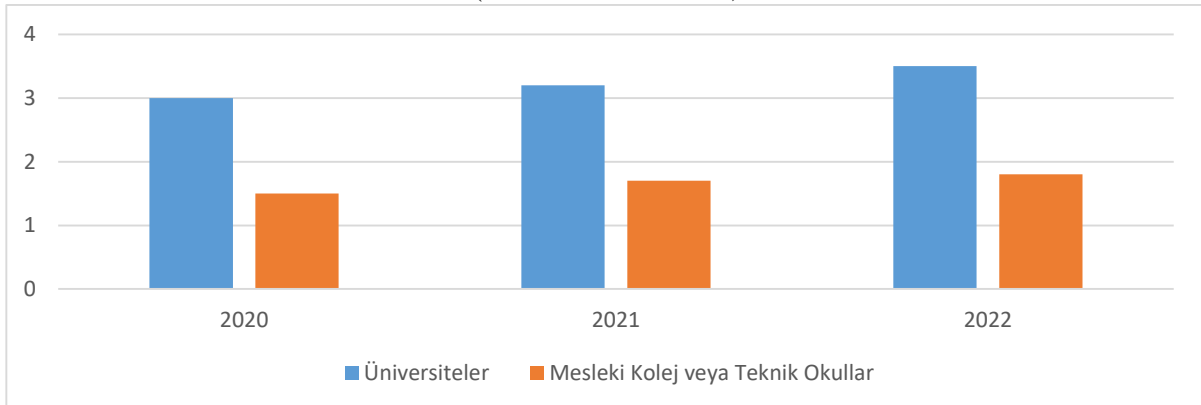
▪ Tam Orta Eğitim Kademesi, lise seviyesinde ve Orta Öğretimin üçüncü ve son kademesidir. Toplamda iki yıllık bir eğitimin verildiği orta öğretim okullarında, mesleki orta öğretim okullarında, gimnazyumlarda ve liselerde (11- 12.sınıflar) verilmektedir.

▪ 30 Nisan 2003 tarihli ve 92 numaralı Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Eğitim Konulu Kanunu'nda (II- Глава, 11- Берене) genel eğitim programları şu şekilde sıralanmıştır:

- Okulöncesi Eğitim
- İlk Öğretim Eğitim
- Orta Öğretim Eğitimi
- Yüksek Öğrenim Eğitim

İlkokullarda 6-7 yaş aralığındaki çocuklar alınmaktadır. Kırgızistan'da 9 yıllık zorunlu eğitim bulunmaktadır. Zorunlu eğitim bütün devlet veya özel okullarda, liselerde, gimnazyumlarda verilmektedir. Son kademe meslek okullarında her alandaki bilgiyi daha kapsamlı şekilde alma imkânı bulunmaktadır. Okulunu başarı ile bitiren öğrencilere devlet tarafından tam orta öğretim diploması (Attestat) verilmektedir. Orta öğretimin ikinci kademesi ise 4 yıllık öğretim programları olan orta öğretim düzeyinde eğitim veren meslek liseleri, teknik liseler (Tehnikum) ve kolejlerden oluşmaktadır. Bu programı bitiren öğrenciler mesleki eğitimin yanında tam orta öğretimi de bitirmiş kabul edilmektedir. Tam orta öğretim diploması veya ona denk olan başka tam orta öğretim belgelerinin olması yükseköğretime girişte en önemli şart olarak sunulmaktadır (Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2022:103).

Tablo 3: Kırgızistan'da Mesleki ve Yükseköğrenim Okullarında Öğrenci Sayısı (Nüfus Göre 10000'a)

Kaynak: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, <https://www.stat.kg/kg/statistics/obrazovanie/> (Erişim tarihi: 02/05/2024).

Bu tabloda Kırgızistan'da mesleki ve yükseköğrenim okullarında öğrenci sayısının yıllara göre dağılımını göstermektedir. Veriler, 2020, 2021 ve 2022 yıllarını kapsamaktadır ve

nüfusa göre her 10.000 kişi başına düşen öğrenci sayısı olarak ifade edilmiştir. Üniversiteler 2020'den 2021'e öğrenci sayısında artış gözlemlenmiştir (yaklaşık 2.5'ten 3'e). 2021'den 2022'ye de öğrenci sayısı artmıştır (yaklaşık 3'ten 3.2'ye). Genel olarak üniversite öğrencilerinin sayısında sürekli bir artış trendi mevcuttur. Mesleki Kolej veya Teknik Okullar: 2020'den 2021'e öğrenci sayısında artış gözlemlenmiştir (yaklaşık 1'den 1.5'e). 2021'den 2022'ye öğrenci sayısında bir azalma gözlemlenmiştir (yaklaşık 1.5'ten 1.2'ye). Mesleki kolejlere olan ilgi, 2021'de zirve yapmış, ancak 2022'de düşüş göstermiştir. Tabloda Kırgızistan'da yükseköğrenim ve mesleki eğitime olan ilginin yıllar içinde nasıl değiştiğini göstermektedir. Üniversitelere olan ilgi sürekli bir artış gösterirken, mesleki okullara olan ilgi 2021'de artmış ancak 2022'de düşüş yaşamıştır. Bu veriler, Kırgızistan'da eğitim tercihleri ve öğrenci dağılımındaki eğilimler hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Üniversiteler Artış Trendi 2020'den 2022'ye kadar üniversite öğrencisi sayısında sürekli bir artış gözlemlenmiştir. 2020'de 2.5, 2021'de 3 ve 2022'de 3.2 öğrenci/10.000 nüfus oranlarına ulaşılmıştır. Günümüzde bu artış trendi devam ediyorsa, günümüzde de üniversitelerdeki öğrenci sayısının artmaya devam ettiğini söyleyebiliriz. Üniversite eğitimi, Kırgızistan'da giderek daha popüler hale gelmektedir.

Mesleki Kolej veya Teknik Okullara olan ilgi mesleki okullara olan ilgi 2020'den 2021'e artmış, ancak 2022'de tekrar düşmüştür. 2020'de 1, 2021'de 1.5, ve 2022'de 1.2 öğrenci/10.000 nüfus oranları görülmüştür. Günümüzde Mesleki okullara olan ilgi, 2021'deki zirveden sonra azalmış olabilir. Günümüzde bu ilginin azalmaya devam edip etmediği veya tekrar artıp artmadığına dair kesin bir bilgiye sahip değiliz, ancak son trend azalma yönündedir. Günümüzde üniversitelerdeki öğrenci sayısının artmaya devam ettiği, mesleki kolej ve teknik okullara olan ilginin ise dalgalı bir seyir izlediği söylenebilir. Bu durum, öğrencilerin ve ailelerinin üniversite eğitime daha fazla önem verdiğini, mesleki eğitimlere olan ilginin ise değişken olduğunu göstermektedir. Eğitim politikaları ve ekonomik koşullar gibi faktörler de bu eğilimleri etkilemektedir. Üniversitelere olan ilginin artmaya devam etmesi, Kırgızistan'da yükseköğrenime verilen önemin arttığını ve daha fazla öğrencinin üniversite eğitimi almayı tercih ettiğini göstermektedir. Bu, gelecekte daha kalifiye bir iş gücünün ortaya çıkmasına ve ülkenin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunabilir. Mesleki ve teknik okullara olan ilginin dalgalı seyri, bu tür eğitim programlarının toplumda nasıl algılandığına ve ekonomik koşullara bağlı olarak değişebileceğini gösterir. Gelecekte, bu okullara olan ilginin artması veya azalması, hükümetin mesleki eğitime yönelik politikalarına ve iş piyasasındaki ihtiyaçlara bağlı olacaktır. Eğer üniversite öğrencisi sayısındaki artış devam ederse, daha fazla genç nüfusun üniversite

eğitimine yöneldiği ve Kırgızistan'da yükseköğrenimin önem kazandığı sonucuna varılabilir. Bu daha fazla üniversite mezunu ve potansiyel olarak daha yüksek eğitim seviyesine sahip bir toplum anlamına gelir. Mesleki ve teknik okullara olan ilgi dalgalı bir seyir izlediğinden, gelecekte bu okullara olan talebin yeniden artma potansiyeli vardır. Bu artış, hükümetin mesleki eğitimi teşvik etme politikaları, ekonomik teşvikler ve iş piyasasının taleplerine bağlı olarak gerçekleşebilir. Sonuç olarak, tablonun nüfusa göre oranlanmış verileri, Kırgızistan'da eğitimdeki eğilimlerin daha net anlaşılmasını sağlar ve gelecekteki olası değişiklikler hakkında öngörülerde bulunmayı kolaylaştırır. Eğitim politikaları ve ekonomik koşullar, bu eğilimleri etkileyen önemli faktörlerdir ve dikkatle izlenmelidir.

2. YÜKSEKÖĞRETİM SİSTEMİ

Kırgızistan'ın yükseköğretim sistemi bağımsızlık sonrası dönemde ciddi değişimler geçirmiş ve Avrupa eğitim standartlarına yaklaştırmaya çalışmıştır. Bu değişiklikler arasında Bolonya Süreci gibi uluslararası eğitim standartlarına uyum sağlama çabaları yer alabilir. Bolonya Süreci, Avrupa'daki yükseköğretim sistemlerini uyumlaştırmayı amaçlayan bir dizi reformdan oluşur ve üye ülkeler arasında akademik derecelerin tanınmasını, kalite güvencesini ve öğrenci hareketliliğini kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Kırgızistan'da yükseköğretimde yeni öğretme metodolojileri arasında; öğrenci merkezli öğrenme, etkileşimli öğretim teknikleri, problem tabanlı öğrenme, proje tabanlı öğretim ve uygulamalı öğrenme yer alabilmektedir. Ancak bu reformlar ve uygulamalar, kurumdan kuruma değişiklik gösterebilir ve her üniversitenin kendine özgü öğretim stratejileri vardır. Kırgızistan'ın yükseköğretim sistemdeki metodoloji, Avrupa eğitim standartlarına yaklaşmak açısından yenilikçi ve profesyonel olarak yönlendirilmiş bir eğitime odaklanır. Bu bağlamda üniversitelerin ve sanayi kuruluşlarının yakın iş birliği ile öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmesine ve inovasyon üretimine katkıda bulunmalarını hedefler belirlemektedir. (Fayzibayev ve Mukhamedova, 2021:457). Avrupa eğitim standartları ile Kırgızistan eğitim sistemi arasındaki farklara gelince; Avrupa, Bolonya Süreci ile birlikte yükseköğretim sistemlerini standardize etmiş ve ülkeler arasında eğitim düzeyinin tanınması, kredi transfer sistemi, kalite güvencesi ve öğrenci ile akademisyen hareketliliğini artırmıştır. Kırgızistan da bu sürece yaklaştırmaya çalışmakla birlikte, tam anlamıyla Avrupa modelini benimsemesi ve uygulaması süreç gerektiren bir durumdur. Çünkü bu, sadece eğitim müfredatlarının yeniden düzenlenmesini değil, aynı zamanda eğitim altyapısının ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesini, akademik özgürlük ve kalite güvencesi gibi konularda ilerlemeyi de gerektirebilir. Yine de, Kırgızistan yükseköğretim sistemi, uluslararası standartlara uyum

sağlama, öğretim kalitesini artırma ve rekabetçi bir çevre yaratarak yükseköğretimdeki işbirliklerini artırma yönünde adımlar atmaktadır (Abdufattoevna, 2021:1). Kırgızistan, Bolonya Süreci'nin getirdiği kredi sistemine ve eğitim standartlarına uyumu hedeflemektedir. Bu süreçte yükseköğretimde Avrupa Kredi Transfer Sistemi kullanımını teşvik eder ki bu da öğrencilerin Avrupa genelindeki diğer üniversitelere geçişlerini ve oradaki eğitimlerini kolaylaştırmaktadır. Kırgızistan'da Bolonya sürecinin uygulanması ve puanlama sisteminin etkinliği hakkında net bilgiler sağlamak güçtür, çünkü bu bilgiler güncel resmi verilere dayanmaktadır ve durum sürekli gelişmektedir. Ancak, bazı Kırgız üniversitelerinin Bolonya ilkelerini benimseyerek eğitim sistemlerini ECTS uyumlu hale getirdiği bilinmektedir. Örnek olarak, önde gelen Kırgız üniversitelerinden bu sürece uyum gösterenler arasında Kırgız-Türk Manas Üniversitesi, Kırgızistan Uluslararası Üniversitesi gibi çeşitli uluslararası ortaklık ve işbirliği içinde olan üniversiteler söz konusudur. Bu tür üniversiteler genellikle uluslararası akademik standartlar ve işbirlikleri konusundaki bağlantıları nedeniyle Bolonya sürecine daha yakından uyum göstermektedir. Ancak, Kırgızistan'daki yükseköğretim kurumlarının Bolonya Süreci ve ECTS puanlama sistemi ile uyum düzeyi hakkında kesin bilgi sağlamak için resmi verilere ve üniversitelerin kendi açıklamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bilgiler üniversitelerin web siteleri veya eğitimle ilgili resmi raporlar aracılığıyla sağlanabilmektedir.

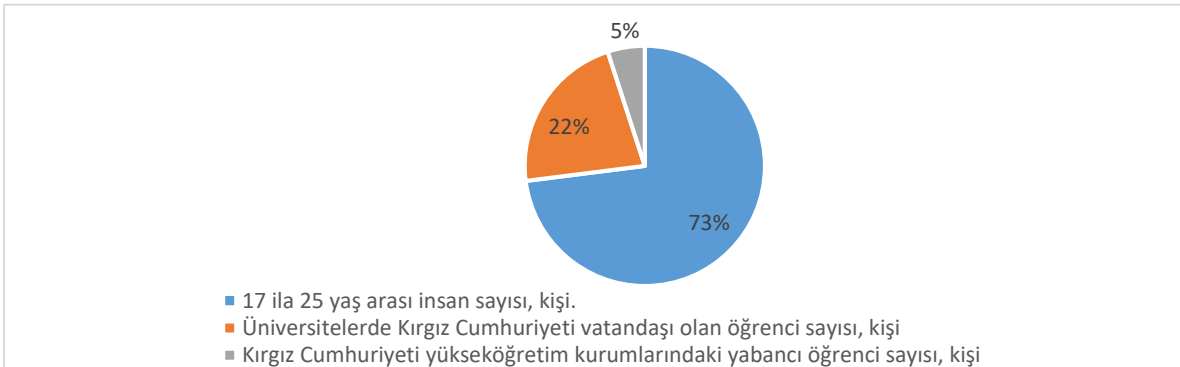
2.1. Uluslararası Yükseköğretim Sistemi ile Kırgızistan akademik düzeyler arasındaki ilişkiler

Ulusal standartlar, genellikle bir ülkenin kendi kültürel, tarihi ve eğitim hedeflerine dayanmaktadır. Eğitim içeriği ile yöntemini, o ülkenin işgücü piyasası ve sosyo-ekonomik ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Ulusal yasal ve düzenleyici çerçevelerle uyumludur ve genellikle ülkenin eğitim bakanlığı veya ilgili kurumları tarafından oluşturmaktadır ve denetlenmektedir. Uluslararası standartlar ise küresel kabul görmüş kriterlere dayanmaktadır ve çeşitli ülkeler arasında eğitim programlarının karşılıklı tanınmasını kolaylaştırmaktadır. Bu standartlar, uluslararası anlaşmalar ve uluslararası kuruluşların rehberliği altında geliştirilir ve genellikle daha geniş bir perspektiften tasarlanarak farklı milletlerden öğrenciler için uygulama kolaylığı sağlanmaktadır. Her iki düzeyde belirlenen eğitim kalitesi standartları, yerel ve global perspektiflerin bir arada düşünülmesini ve eğitim kurumlarının birbirinden farklı ihtiyaç ve hedefleri karşılayabilmesini sağlamaktadır. Kırgızistan'ın uluslararası akademik düzeyi ve süreçlerinin değerlendirilmesi birçok faktöre bağlıdır. Ülkenin yükseköğretim sistemini geliştirme çabaları, ders içeriklerini güncelleme, öğretim metodolojisi iyileştirmeleri ve

araştırma kapasitesini artırma gibi unsurları içermektedir (Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı, 2022:107). Ancak, bu gelişmelerin somut detayları, üniversitelerin kendi reform politikalarına ve kapasitelerine bağlı olmaktadır. Kırgızistan'dan alınan profesör veya doçent unvanlarının Avrupa standartlarına uygunluğu konusunda ise, bu tür akademik dereceler ve unvanlar ülkeden ülkeye değişiklik gösterir ve her ülkenin kendi akademik yükseltme ve atama sistemi bulunmaktadır. Avrupa'da akademik unvanlar ve kariyer yolculukları genellikle Bolonya Süreci'ne ve ilgili ülkenin kendi akademik standartlarına uygun olarak düzenlenmektedir. Ancak bir Kırgız üniversitesinden alınan akademik dereceler Avrupa'da tanınması ve eşdeğerliği, özellikle AB ülkelerinde, o ülkenin eğitim sistemine, denklik anlaşmalarına ve tanıma prosedürlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Kırgızistan'ın yükseköğretim kalite güvence mekanizmaları ve akademik normlarıyla ilgili spesifik bilgiler genellikle üniversiteler ve eğitim bakanlıklarınca sağlamaktadır.

Modern koşullarda, eğitim potansiyelinin oluşumu özen gerektirmektedir. Küreselleşme süreçlerinden etkilenen yükseköğretimin sorunlarına çözüm bulmak ve uluslararasılaşmak önemlidir. Başlangıçta ulusal eğitim standartları belirlenirken müfredatın ülkenin uluslararası gerekliliklerini dikkate alması gerekmektedir. Eğitim potansiyeli, ekonominin küresel rekabetçiliğini sağlamak için de göz önünde bulundurulmalıdır. Dünyada evrensel olarak kabul gören bir yükseköğretim sistemi olmasa da, ulusal düzeyde oluşturulabilmesini sağlayan bir dizi uluslararası kural bulunmaktadır. Eğitim kurumlarının etkili bir sistemi, yükseköğretimin uluslararasılaşma sürecindeki rolü açısından Kırgız Cumhuriyeti'nin eğitim potansiyelini iki şekilde değerlendirmelidir. Milli eğitim hizmetlerinin kalitesi ve uluslararası standartlara yaklaşımı ve açık rekabeti teşvik etmek, okulları devletin etkisinden kurtarır ve kaynaklara erişimde eşitsizliği azaltmaktadır.

Tablo 4: Kırgız Cumhuriyeti Nüfusu İçin Yükseköğrenime Erişilebilirlik Düzeyi

Kaynak: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic, <http://www.stat.kg/ru/statistics/obrazovanie/> (Erişim tarihi 30.11.2023).

Bu tabloda Kırgız Cumhuriyeti'nde yükseköğrenime erişilebilirlik düzeyini 17 ila 25 yaş arası insan sayısı, üniversitelerde Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrenci sayısı ve Kırgız Cumhuriyeti yükseköğretim kurumlarındaki yabancı öğrenci sayısı açısından değerlendirmektedir. Tablodaki verileri 17 ila 25 Yaş Arası İnsan Sayısı (73%), Bu kesim, yükseköğrenim çağındaki potansiyel öğrenci nüfusunu temsil etmektedir. Yüzde 73'lük oran, bu yaş grubunun toplam nüfus içindeki payını gösterir ve yükseköğrenim talebinin hangi demografik gruptan geldiğini anlamak açısından önemlidir. Üniversitelerde Kırgız Cumhuriyeti Vatandaşı Olan Öğrenci Sayısı (22%) bu oran Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı olan ve üniversitelerde eğitim gören öğrenci sayısını ifade etmektedir. Bu 17-25 yaş grubundaki kişilerin ne kadarının üniversite eğitimi aldığını göstermektedir. Yükseköğretim Kurumlarındaki Yabancı Öğrenci Sayısı (5%), Kırgızistan'da yükseköğretim kurumlarında okuyan yabancı öğrencilerin oranını temsil etmektedir. Bu veriler Kırgızistan'ın uluslararası öğrenci çekme kapasitesini ve uluslararası eğitimdeki rolünü göstermektedir. Yükseköğrenime Erişim Oranı 17-25 yaş grubunun %73'lük payına karşılık, üniversitelerde eğitim gören Kırgız vatandaşlarının %22 oranında olması, yükseköğrenime erişimde sınırlı bir oranın olduğunu göstermektedir. Bu eğitime erişim ve katılım oranlarının artırılması gerektiğini işaret eder. %5'lik yabancı öğrenci oranı olan Kırgızistan'ın yükseköğretim sisteminin uluslararası düzeyde bir miktar tanındığını ve bazı yabancı öğrencileri çekebildiğini göstermektedir. Ancak bu oranın düşük olması, uluslararası öğrenci çekme kapasitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılabileceğini göstermektedir. Üniversitelerdeki Kırgız vatandaşlarının oranının artırılması, daha fazla gencin yükseköğrenime erişimini sağlamak için burs programları, eğitim kalitesinin artırılması ve ekonomik destekler gibi önlemlerle mümkündür. Yabancı öğrenci oranının artırılması, Kırgızistan'ın uluslararası eğitim pazarındaki yerini güçlendirebilir. Bu yönetim ile uluslararası işbirlikleri değişim programları ve yabancı öğrencilere yönelik cazip eğitim fırsatları sunarak sağlanabilmektedir.

Sonuç olarak, bu tablo Kırgız Cumhuriyeti'nde yükseköğrenime erişilebilirlik düzeyini ve bu alanda yapılması gereken iyileştirme alanlarını ortaya koymaktadır. Eğitime erişimi artırmak ve uluslararası öğrenci çekme kapasitesini yükseltmek, ülkenin eğitim sisteminin daha güçlü ve kapsayıcı hale gelmesine katkıda bulunabilir. Daha fazla öğrenciye ulaşacak şekilde burs programları geliştirilmelidir. Bu özellikle düşük gelirli ailelerden gelen öğrencilerin yükseköğrenime erişimini artırabilir. Eğitim finansmanını kolaylaştırmak için öğrencilere düşük faizli kredi ve hibe seçenekleri sunulabilir. Eğitim kurumlarının fiziksel altyapısını

(laboratuvarlar, kütüphaneler, yurtlar) iyileştirerek, öğrencilere daha iyi bir öğrenim ortamı sunulmalıdır. Eğitim programlarının güncellenmesi, öğretim üyelerinin kalitesinin artırılması ve modern eğitim tekniklerinin benimsenmesi ile eğitim kalitesi yükseltilmeli. Yabancı üniversitelerle ortak programlar ve değişim programları geliştirilmeli. Bu hem Kırgız öğrencilerin yurtdışında eğitim almasını hem de yabancı öğrencilerin Kırgızistan'a gelmesini teşvik eder. Kırgızistan'ın eğitim kurumlarının uluslararası arenada tanıtılması için stratejik pazarlama kampanyaları yürütülmeli. Mesleki eğitim ve yükseköğretim programları arasında geçişi kolaylaştıran köprü programları oluşturulmalı. Bu mesleki eğitim almış öğrencilerin üniversite eğitimi almasına olanak tanır. Çift Diploma Programları gibi hem akademik hem de mesleki yeterlilik sağlayan programlar geliştirilmeli. Öğrencilere akademik, kariyer ve kişisel gelişim konularında danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır.

Öğrencilerin sosyal becerilerini ve ağlarını geliştirmelerine yardımcı olacak öğrenci toplulukları ve kulüpler desteklenmelidir. Eğitim Politikalarının Revizyonu ile eğitim politikalarının sürekli gözden geçirilmesi ve modern ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Yönetim ve Denetim Mekanizmalarının Güçlendirilmesi için Eğitim kurumlarının yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik artırılmalı. Bu stratejiler Kırgız Cumhuriyeti'nde yükseköğretime erişilebilirliği artırabilir ve öğrenci sayısındaki artışa katkıda bulunabilir. Eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve öğrencilerin desteklenmesi, ülkenin genel eğitim seviyesini ve gelecekteki ekonomik ve sosyal kalkınmasını olumlu yönde etkileyebilmektedir.

Günümüzde küreselleşme süreci ile birlikte Kırgızistan'da yükseköğretim sistemini geliştirmek için önemli adımlar atılmaktadır. Ancak eğitimin yeniden yapılandırması için bir takım sorular cevapsız kalmaktadır. Ülkedeki ekonomi sorunlar ve yeniden düşünme refahı canlandırmak için çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Yeni eğitim sistemi halkın kültürel ve ulusal özelliklerinin korunmasını kapsamakla birlikte, küresel zorluklar karşısında sağlam bir sistem oluşturması beklenmektedir. Eski eğitim sistemiyle bütünleşerek tüm eğitim kurumlarına eşit olarak uygulanması gerekmektedir. Çağımızda uluslararası eğitim sisteme uyum sağlamak için ve her alanda eğitimin kabul edilmesi için, her yönüyle toplumda bu yeniliklere ihtiyaç vardır. Metodolojik ve uygulamalı olarak Yükseköğretim sistemin uluslararası eğitim sistemine entegre olması için oldukça zor görev ve sorumluluk gerekmektedir.

Kırgızistan'da eğitiminin uluslararası standartlara uyum sağlaması için bir dizi önlemler alınmıştır. Bu önlemler arasında eğitim kurumlarının altyapısının güçlendirilmesi,

öğretim metodolojisinin modernize edilmesi ve öğretim elemanlarının niteliğinin artırılması yer almaktadır. Ayrıca, yükseköğretimde araştırma faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla çeşitli destek programları da uygulanmaktadır. Bu bağlamda, üniversiteler arası işbirlikleri ve uluslararası akademik değişim programları da önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, eğitimde teknolojinin kullanımı da giderek artmaktadır. Uzaktan öğrenme platformları ve dijital kaynaklar, öğrencilere daha geniş bir eğitim imkânı sunmaktadır. Böylelikle, Kırgızistan'ın eğitim sistemi, uluslararası standartlara uyum sağlaması ve küresel rekabet gücünü artırma yolunda önemli adımlar atmaktadır. Kırgızistan'da akreditasyon ve kalite güvence sistemlerinin geliştirilmesine yönelik politikalar genellikle yükseköğretimde standartların yükseltilmesi ve uluslararası normlara ulaşılması amacıyla tasarlanmaktadır. Bu politikalar kapsamında alınan önlemler arasında şunlar önerilebilmektedir: Kurumsal Akreditasyon konusu hakkında Üniversiteleri ve belli programları değerlendirmek ve onaylamak için ulusal ve uluslararası akreditasyon kurumlarıyla çalışmaktır. Bu süreç hem eğitim kalitesini hem de eğitim kurumlarının idari kapasitesini incelemeyi içermektedir. Kalite Standartları Geliştirme bağlamında eğitim programlarının kalitesine yönelik ulusal standartların oluşturulması ve revize edilmesidir. Bu, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerilerin çıktılarının ölçülmesini ve derecelendirilmesini içermektedir. Sürekli İyileştirme Eğitim kurumlarını konusunda öğretim ve araştırma faaliyetlerinde sürekli iyileştirme süreçlerine katılmaya teşvik etmektir. Bu, öğrenci geri bildirimleri ve mezuniyet sonrası başarı takibi gibi çeşitli yöntemlerle yapılmaktadır. Uluslararası İşbirlikleri konusunda Yükseköğretim kurumları arasındaki uluslararası işbirliklerini artırarak ve diğer ülkelerdeki eğitim sistemlerinden en iyi uygulamaları benimseyerek kalite güvencesi standartlarının artırılması sağlanmaktadır. Akademisyen ve Araştırmacı Gelişimi bağlamında üniversite öğretim elemanlarının ve araştırma personelinin mesleki ve akademik gelişiminin desteklenmesi, uluslararası konferans, seminer ve eğitimlere katılımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir. Uluslararası İşbirliği konusunda yabancı üniversiteler, araştırma enstitü Kırgızistan'ın akademik düzeyini uluslararası standartlara uyumlu hale getirmek için uyguladığı stratejiler ve politikalar, yükseköğretim sisteminin çeşitli yönlerini kapsayacak şekilde tasarlanması gerekmektedir. Eğitimde araştırma ve inovasyon bağlamında araştırma kapasitesini ve altyapısının oluşmasına önem vermektedir (Brück, Esenaliev, Kroeger, Kudebayeva, Mirkasimov ve Steiner, 2014:819).

Kırgızistan yükseköğretim sisteminde öğrenci değişim programları, üniversitelerin uluslararası iş birlikleri ve anlaşmaları doğrultusunda şekillenmektedir. Bu programlar, öğrencilere farklı kültürleri ve eğitim sistemlerini deneyimleme fırsatı sunarak akademik ve kişisel gelişimlerini desteklemekte ve ülkeler arası akademik ve kültürel anlayışı artırmaktadır. Kırgızistan'da mevcut olan bazı uluslararası değişim programları şunlardır:

Erasmus+ Programı: Avrupa Birliği tarafından finanse edilen bu program, Kırgızistan gibi Avrupa Komşuluk Politikasına dâhil ülkelerin öğrencilerine Avrupa'da eğitim alma imkânı sunmaktadır. Bu program, öğrencilere geniş bir kültürel ve akademik deneyim kazandırmaktadır.

Fulbright Programı: Amerika Birleşik Devletleri ile diğer ülkeler arasında kültürel değişimi teşvik eden bu program, Kırgızistanlı öğrencilere ve akademisyenlere araştırma ve öğretim için burslar sağlamaktadır. Fulbright, dünya genelinde akademik mükemmeliyeti ve kültürel anlayışı destekleyen prestijli bir programdır.

DAAD (Alman Akademik Değişim Servisi): Almanya merkezli bu organizasyon, Kırgızistanlı öğrencilere ve akademisyenlere Almanya'da eğitim ve değişim fırsatları sunmaktadır. DAAD, geniş bir yelpazede disiplinler ve eğitim seviyeleri için burs ve programlar sağlamaktadır. Bu programlar, öğrencilere geniş bir uzmanlık alanında ve farklı eğitim seviyelerinde fırsatlar sunmaktadır. Her programın kendine özgü başvuru kriterleri ve prosedürleri bulunmaktadır, ancak hepsi, öğrencilere uluslararası bir perspektif kazandırmayı ve küresel bağlantılar kurmayı hedeflemektedir. Bu değişim programları, Kırgızistan'ın akademik topluluğunu küresel standartlara yaklaştırmakta ve öğrencilerin dünya çapında rekabet edebilir bireyler olarak yetişmesine katkı sağlamaktadır.

Türk dünyası bağlamında eğitim programları, genellikle Türkçe konuşulan ülkeler arasındaki öğrenci ve akademisyen değişimini, ortak araştırmaları ve eğitim iş birliklerini teşvik etmekte ve bu ülkeler arasındaki bağları güçlendirmektedir. Türkiye'nin Türk cumhuriyetleri ve Türkçe konuşulan diğer bölgelerle yaptığı ikili anlaşmalar bu programları desteklemekte ve çeşitlendirmektedir.

Türkiye Bursları: Türkiye'nin uluslararası öğrencilere sunduğu tam burslu eğitim programıdır. Türk dünyasından ve diğer ülkelere öğrencilere lisans, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde eğitim fırsatları sunmaktadır (<https://ytb.gov.tr/>, 2023).

TİKA Eğitim Programları: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Türkiye'nin kalkınma yardımları kapsamında eğitim ve kapasite geliştirme projeleri yürütmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü Dil Bursları: Türk kültürünü ve Türkçe öğrenimini teşvik etmek amacıyla çeşitli dil öğrenme ve kültürel programlar sunmaktadır.

Mevlana Değişim Programı: Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki yükseköğretim kurumları arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişimini teşvik eden bir programdır (<https://mevlana.yok.gov.tr/temel-bilgiler>, 2023). Kırgızistan için önemi olarak Kırgız öğrencilerin ve akademisyenlerin Türkiye'nin eğitim sistemine ve akademik yaklaşımlarına doğrudan maruz kalmasını sağlamaktadır. Kırgızistan yükseköğretim kurumlarının uluslararası ilişkilerini genişletir ve akademik ağlarını güçlendirmektedir. İki ülke arasında kültürel ve bilimsel alışverişi artırır ve uzun süreli iş birlikleri kurulmasına zemin hazırlamaktadır.

Orhun Değişim Programı: Türk Devletler Teşkilatı üye ülkeleri arasında yükseköğretim alanında iş birliğini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş olan Türk Üniversiteler Birliği taraflarından sunulan değişim programıdır (<http://www.turkunib.org/tr>, 2023). Bu program, Türk dünyasındaki sanat ve kültür alanlarında eğitim için fırsatlar sunmaktadır. Kırgızistan için önemi Türk Dünyasının ortak tarihine ve dillerine dair bilgi ve farkındalığı arttırmaktır. Türk Cumhuriyetleri arasında dil, edebiyat ve kültürel bağları güçlendirmesine katkı sağlamaktadır.

Akademik ve kültürel alışverişi teşvik ederek, eğitim kalitesinin ve Türk Dünyasının iş birliğinin artırılmasına katkı sağlar. Öğrenci ve akademisyen hareketliliğini artırarak farklı eğitim sistemlerinde deneyim kazanmalarını sağlamaktadır. Ortak tarihi ve kültürel mirasa sahip ülkeler arasında bilimsel ve akademik iş birliğini güçlendirmesine katkı sunmaktadır. Bu tür programlar, Kırgızistan'ın eğitim sistemine ve akademik dünyasına önemli katkılarda bulunmaktadır. Öğrenciler ve akademisyenler için farklı kültürel ve akademik perspektifler sunarak, eğitim kalitesini ve uluslararası iş birliğini arttırmaktadır.

2.2. Yüksek Lisans ve Doktora (Aspirantura; Doktorantura) Eğitim Sistemi

Günümüz Kırgız Cumhuriyeti'nde yükseköğretimle ilgili olarak, 2017 yılı sonu itibarıyla Kırgız Cumhuriyeti vatandaşlarının sadece %22'si, 17 ila 25 yaşları arasındaki gençlerin üniversitelerde eğitim gördüğünü göstermektedir. Uluslararasılaşma bağlamında eğitim potansiyelinin oluşum süreci, Kırgız Cumhuriyeti'nde yükseköğretimin çeşitli alanlarda devam ettiğini belirtmektedir. Yurtiçi eğitimin uluslararası gerekliliklere yaklaştırılması ve bu standartların sağlanmasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. 2012-2017 yılları arasında, Kırgızistan'da artan özel üniversitelere olan ilgi sonucunda, 2017 yılında devlet topraklarında faaliyet gösteren 19 özel üniversite bulunmaktadır. Toplum tarafından güven kazanan

uluslararası eğitim programları ve standartları doğrultusunda, 2015-2017 yılları arasında Kırgızistan'da yabancı üniversitelerin 6 şubesi açılmıştır. Bu şubeler, eğitim programlarını ve standartlarını temel alarak eğitim sürecini organize etmekte ve yabancı ülkelerdeki merkez kampüsleri ev sahipliği yapmaktadır. Avrupa kredili eğitim sistemine geçiş, eğitim potansiyelinin oluşmasında önemli rol oynayan bir model olmaktadır. Modern ekonominin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, Avrupa Tercüme Sistemi'ne geçiş ve 2015 yılında pilot proje olarak yurt içinde uygulanan Kredi Biriktirme (ECTS) sistemi, 2004-2008 ve 2010-2014 dönemlerinden itibaren ülkenin tüm eğitim kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır. Buna rağmen, kademeli olarak kredi biriktirilebilmesi de dâhil olmak üzere ilkeler belirlenmiş ve programlar sunulmuştur. Ancak kredi sistemi, Kırgız Cumhuriyeti eğitim sisteminde tam olarak uygulanmamaktadır. Bu süreç devam etmektedir ve düzenleyici bir çerçevenin oluşturulması gerekmektedir. Cumhuriyet üniversitelerinin eğitim programlarında uluslararası standartlara rağmen, Sovyet değerlendirme sistemi genel olarak devam etmektedir. Kırgız Cumhuriyeti'nde eğitim sistemi, uluslararası standartlara uygun olarak aşağıdaki gibi yapılandırılmıştır ve uygulanmaktadır:

-Lisans Eğitimi (Bakalavr): Yüksek mesleki eğitimin ilk aşaması olup, belirlenen müfredatı başarıyla tamamlayan öğrencilere "bakalavr" diploması verilmektedir.

-Yüksek Lisans Eğitimi (Magistr): İleri düzeyde mesleki eğitim olup, belirlenen şartları başarıyla yerine getiren öğrencilere "magistr" diploması verilmektedir.

Lisans eğitimini tamamlayan ve devletin belirlediği nihai sınavlarda başarı gösteren mezunlara, akademik derece atanarak resmi bir yükseköğrenim diploması verilir. Bu diploma, öğrencilerin belirli bir alanda uzmanlaştıklarını gösterir ve onlara profesyonel kariyerlerinde avantaj sağlamaktadır.

Yüksek lisans eğitimini başarıyla bitiren ve devletin belirlediği nihai sertifikayı alan mezunlara, akademik derece atanarak "magistr" diploması verilir. Bu diploma, mezunların ileri düzeyde uzmanlaştığını ve akademik yeterliliğe sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Bu yapı, Kırgız Cumhuriyeti'nin eğitim sisteminin uluslararası standartlara uyumlu olduğunu ve öğrencilere geniş kariyer fırsatları sunduğunu göstermektedir.

Yüksek lisans mezuniyet sonrası aspirantura çalışmaları ve doktora çalışmaları, Kırgız Cumhuriyeti'nde yükseköğrenim sonrası eğitimin ana şeklini oluşturmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti'nin, yükseköğrenim kurumlarında ve bilimsel kuruluşlarda yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin eğitimine ilişkin 16 Temmuz 2018 tarih ve 327 sayılı Kararı ile

bu süreç onaylanmıştır. Bu süreç, Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın "Kırgız Cumhuriyeti'nde Bilimsel, Pedagojik ve Bilimsel Kadronun Yetiştirilmesine İlişkin Yönetmelik" temelinde ve bilimsel uzmanlıklara ilişkin kurallarına uygun olarak yürütülmektedir. Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Bilim ve Bilimsel-Teknik Politika Dairesi, bilimsel ve bilimsel-pedagojik kadroların yetiştirilmesine ilişkin devlet politikasını uygulamaktadır. Kırgız Cumhuriyeti'nin üniversiteleri ve bilimsel kuruluşları, yüksek lisans ve doktora programlarını koordine etmektedir (Kırgız Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2022:97). Bilimsel-pedagojik ve bilimsel kadroların eğitimi, Kırgız Cumhuriyeti'nin yükseköğretim kurumlarında ve bilimsel özel kurumlarında bütçe ve sözleşme temelinde tam zamanlı ve yarı zamanlı eğitim şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Bilim alanında yetkili devlet organı, Kırgız Cumhuriyeti bütçesinden ödenmek üzere, yükseköğretim kurumlarında ve bilimsel kuruluşlarda uzmanlık alanlarında lisansüstü/doktora çalışmaları için sağlanacak kontenjan sayısını belirlemektedir. Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından belirlenen kontenjanlara göre devlet yüksek eğitim kurumlarına ve bilimsel kuruluşlarına yüksek lisans, aspirantura/doktora öğrencileri kabul edilmektedir. Yükseköğretim kurumlarının doktora çalışmalarının kabulü ayrıca Kırgız Cumhuriyeti'nin yükseköğretim kurumlarının ve bilimsel kuruluşlarının tüzel ve özel kuruluşları ile yapılan anlaşmalar uyarınca ücret ödemesi esasına göre yapılmaktadır.

Tablo 5: 2018- 2019- 2020 Yılları İçin Kırgız Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurumlarında Lisansüstü Öğrenci / Doktora Öğrenci Sayısı

Yıllar	Aspirantura'da Devlet bütçesinden okuyanlar		Aspirantura'da özel bütçesinden okuyanlar		Doktora'da Okuyanlar	Toplam Sayı
	Örgün Eğitim	Uzaktan Eğitim	Örgün Eğitim	Uzaktan Eğitim		
2018	132	275	191	132	9	739
2019	132	315	200	93	11	751
2020	95	236	144	79	7	561

Kaynakça: Kyrgyz Republic Ministry of National Education, <https://edu.gov.kg/organizations/3/pages/97/> (Erişim tarihi 30.11.2023).

Bu tabloya göre 2020-2021 eğitim-öğretim yılı için yükseköğretim kurumlarında ve bilimsel kuruluşlarda lisansüstü öğrenci, doktora öğrencisi ve araştırmacı sayısı 2238 kişidir. Bunların arasında, Kırgız Cumhuriyeti'nin devlet yüksek eğitim kurumlarında ve bilimsel kuruluşlarında devlet bütçesinden bir ücret karşılığında 1.277 aspirant öğrenci (456'sı tam zamanlı, 821'i yarı zamanlı) ve 48 doktora öğrencisi bulunmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti'nin tüm yükseköğretim kurumlarında (sözleşmeli esasına göre) ve bilimsel kuruluşlarda 860 yüksek lisans öğrencisi (468'i tam zamanlı, 392'si yarı zamanlı) ve 49 doktora öğrencisi eğitim

görmektedir. Ayrıca, bazı bilimsel kuruluşlarda ve yükseköğretim kurumlarında bağımsız olarak doktora tezi yazmakta olan 57 araştırmacı bulunmaktadır (Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Yıllık Rapor Dergisi, 2022:103).

Kırgız Cumhuriyeti'nde, PhD Doktora konusunda "Eğitim Üzerine" Yasasının 23 ve 40. maddelerine göre kendi alanında Felsefe Doktoru (PhD) ve Doktor yeterlilik derecelerinin verilmesi düzenlenmektedir. Bu kapsamda, lisansüstü mesleki eğitim programları alanında doktora eğitimini düzenleyen kanunlar kabul edilmiş bulunmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti'nin 11 Aralık 2020 tarih ve 601 sayılı Kararnamesi ile ortaöğretim sonrası profesyonel eğitimin organizasyonu (temel doktora (PhD) alanında) ve Felsefe Doktoru (PhD) yeterlilik derecesinin verilmesine ilişkin Yönetmelik onaylanmıştır. Bu yönetmelik, doktora hazırlamak için akredite edilmiş eğitim programları için gereklilikleri belirlemektedir. Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın 4 Mart 2021 tarih ve 219/1 sayılı "Temel doktora (PhD) eğitim programlarına giriş sınavlarının yapılmasına yönelik sınav komisyonları hakkında Yönetmelik" kapsamında, Doctor of Philosophy (PhD) ve Doktora alanında doktora yeterlilik derecesi verilmesi ile temel doktora çalışmalarının listesi onaylanmış bulunmaktadır. Bu düzenlemeler Kırgızistan yüksek eğitiminde doktora eğitimine ilişkin yasal çerçeveyi oluşturmakta ve ilgili süreçlerin yürütülmesini gelişimi bağlamında temel sağlamaktadır.

SONUÇ

Kırgız Cumhuriyeti'nde eğitim sistemi, özellikle yükseköğretim alanında önemli gelişmeler göstermektedir. Son yıllarda, ülkenin eğitim politikalarında ve uygulamalarında çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Ancak, bazı zorluklar ve eksiklikler hala mevcuttur. Öncelikle, yükseköğretimde uluslararası standartlara uyum sağlama çabaları göze çarpmaktadır. Ülkedeki üniversitelerin birçoğu, Avrupa kredili eğitim sistemine geçiş ve uluslararası akreditasyon süreçlerine odaklanmıştır. Ancak, bu geçiş sürecinde yolsuzluk ve usulsüzlük vakaları da yaşanmaktadır, bu da eğitim kalitesi ve güvenilirliği açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Öte yandan, eğitim sisteminin finansmanı konusunda da bazı sıkıntılar bulunmaktadır. Öğretmen, akademisyen maaşları düşük olabilir ve eğitim kaynakları yetersiz olabilir. Bu durum, öğretmenlerin motivasyonunu ve eğitim kalitesini olumsuz etkileyebilir. Bu sorunları çözmek için çeşitli öneriler sunulabilir. Örneğin, eğitim bütçesinin artırılması, öğretmenlerin maaşlarının iyileştirilmesi ve eğitim kaynaklarının daha etkin bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Ayrıca, yolsuzlukla mücadele stratejileri geliştirilmeli ve bu alanda daha fazla denetim ve hesap verebilirlik sağlanmalıdır.

Kırgızistan yükseköğretimde eğitim altyapısı, eğitim kalitesini artırmak ve sürekli geliştirmek için kalite standartlarının geliştirilmesi ve bunların ulusal ve uluslararası düzeyde kabul görecektir şekilde entegrasyonu üzerine kuruludur. Bu altyapının temel bileşenleri olarak eğitim kurumları, kalite güvence sistemleri ve uluslararası standartlara uygun akreditasyon süreçlerini benimseyerek programlarını değerlendirmesi önemlidir. Müfredatın sürekli güncellenmesi ve revize edilmesi, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve küresel eğitim trendlerine uygunluğunu sağlaması gerekmektedir. Akademik personelin pedagojik ve akademik yetkinliklerinin artırılması için profesyonel gelişim programları sunulması gerekmektedir. Altyapı ve teknoloji, modern öğrenme yönetim sistemlerinin ve dijital kaynakların entegrasyonu ile yenilikleri desteklemesi önemli olmaktadır. Uluslararası işbirlikleri, eğitim programlarının karşılıklı tanınması ve öğrenci değişimi gibi konular da önemlidir. Bu unsurlar, öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerilerin ulusal standartlara uygunluğunu sağlamaktadır. Öğrenci öğrenme çıktıları, öğrencilerin programı tamamladıklarında sahip olmaları gereken bilgi ve becerileri tanımlamaktadır. Ölçme ve değerlendirme süreçleri, öğrenci performansını değerlendirilmesi ve sürekli iyileştirmeyi sağlaması gerekmektedir. Öğretim kalitesi, öğretim elemanlarının yeterliliği ve eğitim yöntemleri ile yakından ilişkili olmasıdır. Program akreditasyonu ise eğitim programlarının niteliğini doğrulayarak ve sürekli iyileştirmeyi teşvik edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Kırgız Cumhuriyeti'nin eğitim sistemi önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da, hala bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Ancak, uygun politika ve uygulamaların benimsenmesi, uluslararası işbirliğinin artırılması ve yolsuzlukla etkin bir şekilde mücadele edilmesiyle bu zorlukların üstesinden gelmek mümkündür. Eğitim sisteminin gelişiminde, insanların vatanseverlik ve adalet duygularının önemi büyüktür. Vatan sevgisi, bireylerin ülke ve toplumlarına karşı sorumluluk duygusuyla donanmalarını sağlayarak milli birlik ve beraberliği güçlendirir. Adalet duygusu ise eğitim sisteminin temel değerlerinden biri olarak, toplumsal adaletin sağlanması için bireylerin vicdanlı ve dürüst olmalarını teşvik eder. Bu değerler, eğitim sürecinde vurgulanarak gelecek nesillerin daha bilinçli, sorumlu ve toplumlarına duyarlı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlamaktadır.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The research problem in the context of this study refers to the successes and difficulties encountered in the process of internationalization of the higher education system in Kyrgyzstan. This includes issues related to aligning educational potential with international standards, setting expectations in the internationalization process, and formulating recommendations to eliminate existing deficiencies. The research problem also includes examining the impact of the internationalization process on the accessibility of education at universities in Kyrgyzstan. The place and impact of higher education in the all-round development of Kyrgyzstan is given.

Research Questions:

Possible Problem Statement of the Article, Challenges in Higher Education System: The article may address challenges faced by the higher education system in Kyrgyzstan post-independence, such as low interest in vocational education and insufficient employment opportunities in vocational fields. Modernization Efforts in Education: It could discuss the efforts to modernize the education system in line with international standards and the struggle to implement changes effectively. Financial Constraints: Another potential issue could be the financial constraints affecting the education sector, leading to low teacher salaries, inadequate educational resources, and the negative impact on motivation and education quality.

Literature Review:

When the Kyrgyz national and international literature is examined, it is seen that there are many local and foreign studies by various researchers on higher education in post-Soviet Kyrgyzstan. When national and international literature is examined within the scope of the research; It is seen that there are a few studies examining the national literature and a few studies examining post-Soviet Kyrgyzstan higher education in the international literature, but the number of studies is limited.

Methodology:

The study was estimated in three stages from local, regional and international sources. In this study, in which the problems of the Higher Education System in its Development in Kyrgyzstan: Developments and Challenges are investigated, the policies of the universities in the country must also be considered in this context in order to create an empirical model. In this study, data for the annual period 1991-2023 was used.

Results and Conclusions:

The study highlights the challenges and successes in the internationalization process of Kyrgyzstan's higher education system. It discusses the impact of internationalization on educational potential, future directions and harmonization of educational standards with international norms. In order to eliminate the current deficiencies in the country's universities, first of all, suggestions were made regarding patriotism, justice and state support, and increasing the quality of education.

KAYNAKÇA

- Abdul Ghafar Ismail, Zulkifli Osman ve Muhammad Akramin. (2020), *Strategies of Postgraduate Students in Completing Studies: A Qualitative Analysis*, International journal of academic research in business & social sciences, ss. 300-308, Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v10-i9/7743>, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Beşirli H., ve Ünal A., (2015), *Kırgızistan'da Politik Toplumsallaşma Sürecinde Eğitim Kurumunun Fonksiyonu Manas'ın Yedi Öğüdü*, Gazi Türkiyat, Güz 17: ss.1-12., Türkiye, 2015, Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v10-i9/7743>, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Erman Y.,ve Boobekova K., (2016), Almanya, Kırgızistan ve Türkiye Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2.
- Fayzibayev, Sh. S. ve Z. G. Mukhamedova. (2021). Methodological System For Organizing Joint Innovation Activities Of The University And Enterprises, *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(4), ss.23–25. Retrieved from <https://turcomat.org/index.php/turkbilmat/article/view/457>, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Gergana Dimcheva ve Ivaylo Stoyanov, (2019), *Transport And Communications: The Interested Parties in the Relationship Business – Education*, Strategic Aim of the University of Telecommunications and Post, Erişim adresi: DOI: 10.26552/tac.C.2019.2.2, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Gül, Y.E.,(2019), *Günümüzde Türk Devletlerinde Örgün Eğitim*, Nobel Bilimsel Eserler Yay., Ankara.

- Hamidova A. Abdulfattoevna., (2021), *Mechanism For The Development Of The Education Market In The Context Of Economic Transformation*, TURCOMAT, Erişim adresi: DOI:10.17762/turcomat.v12i5.1783, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Jumaşova G. ve Abdrasulova A., (2019), *Renewal Aspect of Education Reform in the Kyrgyz Republic*, Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Erişim adresi: 723264 (dergipark.org.tr), (Erişim tarihi: 20.11.2022).
- Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Yıllık Raporu. (2022), <https://edu.gov.kg/organizations/3/pages/103/> (Erişim tarihi: 02.12.2022).
- Tilman Brück, Damir Esenaliev, Antje Kroeger, Alma Kudebayeva, Bakhrom Mirkasimov ve Susan Steiner, (2014), *Household survey data for research on well-being and behavior in Central Asia*, Journal of Comparative Economics, Volume 42, Issue 3, August, Pages: 819-835, <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0147596713000164>, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Zhyldyz Urbaeva, Eunju Lee ve Yeonggeul Lee, (2019), *Reproductive decisions as mediators between education and employment of women in Kyrgyzstan*, Health Care for Women International, Volume 40, Issue 7-9, Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07399332.2019.1609963>, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Абдраимова Ж., (2012), *Кыргыз Республикасынын Билим Берүү Системасындагы Айрым Кемчиликтер*, https://arch.kyrlibnet.kg/uploads/NSU_ABDRAIMOVA1.pdf, (Erişim tarihi: 28.11.2023).
- Добаев К., (2016), *О Развитии Системы Образования Кыргызской Республики На Современном Этапе*, Известия Кыргызской Академии Образования 2, Киргизская академия образования, ISSN: 1694-8106, eISSN: 1694-804, SS: 48-57.
- Купешев Б., (2021), *Кыргыз Республикасынын Билим Берүү Жана Илим Министри Купешев Болотбек Душековичтин 2021-2024-Жылдарга Карата Программасы*, Бишкек, Erişim adresi: <https://edu.gov.kg/>, (Erişim tarihi 30.11.2023).
- Кыргызстан Цифраларда (2023), *Статистикалык жыйнак*, Бишкек, Erişim adresi: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/828c21d6-9e8f-4cf8-88ef-f0ed837c91a1.pdf> (Erişim tarihi: 02.12.2024).

Мехмадиева К., Крыжанова Л., (2017), *Формирование Образовательного Потенциала В Условиях Интернационализации Системы Высшего Образования В Кыргызстане*, УДК: 378.147(575.2)(04), Бишкек.

Статистикалык Жыйнак, (2023), *Кыргыз Республикасындагы билим берүү жана илим, 2018-2022*, Бишкек, 174 б., ISBN 978-9967-28-561-3, Erişim adresi: <https://www.stat.kg/kg/publications/sbornik-obrazovanie-i-nauka-v-kyrgyzskoj-respublike/> (Erişim tarihi: 21.04.2024).

Тиленбаев Ч., (2014) *Билим системасынын өтөлгөлүү багыттары*, Erişim adresi: <https://kutbilim.journalist.kg/2014/02/21/bilim-sistemasyinyin-t-lg-l-bagyittaryi/>, (Erişim tarihi: 01.12.2022).